

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

E. F. Biddestad

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1885.

27:e och sista årgången.

3:e häft.

Innehåll:

	Sid.
* 24. Kristendomen och kvinnofrågan. Af <i>L. H. Å.</i>	113.
* 25. Något om klädebräkten ur estetisk synpunkt. (Ur ett bref från en konstnärinna.) Med illustrationer	129.
26. Litteratur: Om August Bebel's: »Qvinnan i forntiden, nutiden och framtiden.» Bref till Red:n från <i>Robinson</i>	134.
Den Qvinliga elementarundervisningen i Frankrike. Reseberättelse af fil. doktor <i>Ellen Fries</i> . Anm. af <i>A.</i>	140.
Min historias historia, autobiografisk uppsats af <i>Anders Fryxell</i> , försedd med upplysningar och utgifven af <i>E. A. Fryxell</i> . Anm. af <i>Bm.</i>	146.
* 27. Bref från Finland. I. Om behöfvat af yrkes- och studie-stipendier för flickor	149.
28. Från fristunder i familjebiblioteket. 4: Något om uppfostran, hushållning och hemseder på 1500-talet (efter <i>Per Brahe</i> d. ä.)	151.
* 29. Flickskolan inför riksdagen. Hrr <i>Carlsons</i> och <i>Wennerbergs</i> yttrande i frågan om lönetursberäkning i flickskolan för statens lärare	162.
30. Stiftandet af föreningen för gift qvinnas eganderätt	160.

* Meddelanden från *Fredrika-Bremer-Förbundet*.

STOCKHOLM,

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

24. Kristendomen och kvinnofrågan.

I ett i dessa dagar i öfversättning till vårt språk utkommet arbete: Kvinnan af A. Bebel (Stockholm 1885) behandlas äfven kristendomens förhållande till kvinnofrågan. Det resultat, hvartill författaren kommer, är att kristendomen skulle vara till sträfvandet för förbättringen af kvinnans ställning helt och hållet fiendtlig. Denna åsigt motiveras emellertid af författaren på ett så ytligt sätt och själfva hans citat ur de kristna urkunderna äro så ofullständiga, ofta så rent af förvridna och ryckta ur sitt sammanhang, att författarens framställning i denna punkt näppeligen förtjänade något afseende, så mycket mindre som han ej ens ifrågasätter någon skilnad emellan den ursprungliga kristendomen, sådan den i Nya Testamentet framställes, och vida senare uttalanden inom den kristna kyrkan, hvilka dock tämligen allmänt inom de protestantiska länderna åtminstone erkännes innebära ofta ganska grofva misstydingar och förvrängningar af den förra.

Själfva frågan, i hvilket förhållande de moderna rörelserna för kvinnans själfständighet stå till kristendomen, är emellertid en fråga, som mången äfven i vårt land gjort sig, och som blifvit mycket olika besvarad, såväl af dem, för hvilka kristendomen gäller som auktoritet som ock af dem, med hvilka detta ej kan sägas vara förhållandet. Den stora vigt, frågan onekligen äger, förmår oss att egna henne några ögonblicks uppmärksamhet.

Man kunde vänta sig, att vi skulle inleda vår undersökning af denna sak med ett kort angifvande af vår åsigt om kristendomens väsen och med denna till utgångspunkt gå till vårt egentliga värf. Som bekant förefinnas i våra dagar tvänne

tämligen skarpt från hvarandra skilda uppfattningssätt rörande detta. Det ena ser det *väsentliga* i den kristna religionen deri, att den förkunnat människoslägtets försoning med Gud genom Jesus Kristus, Guds enfödde Son, uppenbarad i människonatur, följaktligen betraktar den kristna religionen *väsentligen* såsom en återlösnings- och försoningsreligion, den andra deremot ser i kristendomen *väsentligen* ett medel till vårt slägtets religiösa och sedliga fullkomnande och lif i Gud genom Jesus Kristus, människoslägtets ideal och förebild. Att klarera vår ställning till striden mellan båda dessa uppfattningssätt är här ej på sin plats. Det skulle förutsätta djupgående och omfattande undersökningar, hvilka helt och hållet skulle föra oss bort ifrån vårt ämne. Vi inskränka oss därför till att angifva några sidor i den kristna verldsäskådningen, som kunna anses vara för båda uppfattningssätten gemensamma och ej gerna kunna blifva föremål för tvist.

Först och främst betraktar kristendomen Gud väsentligen såsom »ande» eller för att bruka ett modernt uttryck *person*, och lär, att han i sitt förhållande till människan är kärleken. Hvad människan angår, så har hon icke blott personlig och individuell odödlighet, utan det eviga lifvet är hennes sanna och egentliga lif. Jordelifvet är i förhållande till detta lif en skola. Det saknar ej betydelse, utan har en omätlig betydelse, men det har denna betydelse ur det eviga lifvets synpunkt, för hvilket det är en förberedelse. I sig sjelft, betraktadt utan samband med det eviga, är det deremot värdelöst. På dess fortsättning, vare sig för individen eller släktet ligger därför ej hufvudvigten, utan derpå att det rätt användes. På det eviga lifvet lemner kristendomen, i bjärt motsats till de beslägtade religionerna Budhaismen och Muhamedanismen inga detaljerade beskrifningar, utan förklarar i stället detta lif vara något, »som intet öga sett hafver, som intet öra hafver hört», följaktligen något för våra nuvarande uppfattningsformer

ofattligt. Blott det får man veta, att det är ett lif i »de heligas umgängelse» d. v. s. ett lif i personliga förhållanden. Härmed sammanhänger kristendomens lära om ett Guds rike, en lifsgemenskap mellan andarne och en ordning af annan art än hvarje jordisk ordning, ett rike, i hvilket kärleken är den allt förenande kraften. Men detta rike skall äfven framträda här i verlden, det för evigheten bestämmande skall ock vara det, som gifver jordelifvet dess egentliga värde och betydelse. I enlighet härmed sammanfattar kristendomen all moral så, att »hufvudsumman af budet är kärleken».

Härtill kommer nu såsom det egentligen specifika för kristendomen sjelfva religionsstiftarens personliga betydelse för mänskligheten. Men på denna sak hafva vi ej anledning att här inlåta oss. Vi fasthålla blott det anförda såsom det, hvaraf vi i det följande komma att göra användning.

Fråga vi nu efter kristendomens ställning till den s. k. kvinnofrågan, så erbjuder sig såsom den enda säkra vägen för att bilda sig ett opartiskt af alla förutfattade meningar, vare sig rörande kristendomen eller kvinnofrågan oberoende om-döme, tvifvelsutän den, att gå tillbaka till sjelfva de kristna urkunderna och rent historiskt tolka deras uttalanden i ämnet och hvad härmed står i sammanhang. Enligt protestantiska principer ega dessa urkunder vitsord i fråga om hvad som är kristendomens lära, och vi kunna derföre lemna åsido den utveckling, frågan sedermera fått bland de kristna folken, så mycket mer som det alltid är förenadt med mycket stora svårigheter och lemna ett vidsträckt spelrum för godtycket att söka afgöra hvad, af det, som senare tilldragit sig i deras historia, härrör från kristendomens inflytande eller från andra håll.

Af stort intresse vore onekligen att genomgå alla ställen i Nya Testamentet som beröra könens pligter i sitt inbördes förhållande till hvarandra, så inom som oberoende af äkten-

skapet. Men ett sådant arbete skulle kräfva krafter och utrymme, vida öfverstigande dem, som f. n. stå oss till buds, och resultatet skulle kanske mindre väl lämpa sig för denna tidskrift. Vi nödgas därför inskränka oss till att ur några mer allmänna synpunkter behandla ämnet. Våra satser få derigenom måhända ofta utseende af obevisade påståenden. De må dock få gälla åtminstone som uttalanden af en ståndpunkt i frågan, den vi, om den motsäges, möjligen kunna få tillfälle att närmare motivera.

Först och främst måste man då ihågkomma, att qvinnofrågan är en social fråga, hvadan den ställning kristendomen till henne intager väsentligen måste bestämmas af hans ställning till sociala frågor i allmänhet. Det första, man dervid har att anmärka, är, att den kristna religionen ej till dessa frågor intager *någon* bestämd ställning, i den bemärkelsen, att den ålade sina anhängare att såsom sådana göra propaganda för samhällets omgestaltning i den ena eller andra riktningen. Kristendomen är en religion, ej ett politiskt parti. Detta uttalar den så, att den helt enkelt ålägger sina anhängare att vara den bestående ordningen underdånige. Att mot denna pligt korresponderar en rätt att yrka en bättre, är härmed ej nekadt. Men andan och riktningen, hvori denna förändring skall gå, rör ej omedelbart kristendomen såsom sådan. Det är en profan sak, helgad som bvarje annan sådan, deraf att allt hvad den kristne gör, det skall han göra i Jesu namn, men icke så att den därför upphör att vara profan eller till sitt innehåll omedelbart bestämmas af kristendomen. En kristen kan vara monarkist eller republikan, konservativ eller liberal, liberalist eller socialist, alldeles oberoende af sin karakter af att vara kristen. Det senare rör hans inre menniska och utöfvar *omedelbart*, intet inflytande, på huru hans åsigter om samhällets yttre gestalt och form äro beskaffade.

Jesus och hans apostlar, särdeles Paulus, inskräpa ofta i allmänna ordalag pligten till laglydnad och trohet i sitt lefnadskall, aldrig rubbad af den inre förändring, menniskan vid öfvergången till det kristna lifvet undergår. »Gifver kejsaren, det kejsaren tillhör», säger Jesus. Paulus förmanar de kristna att vara all mensklig ordning undergifna för Herrans skull och bjuda en hvar att förblifva i det stånd, hvori han blifvit kallad. Att de emellertid härvid ofta skulle lämpa detta bud till den hos de dåtida folken bestående ordningens form, säger naturligen sig sjelft. En förvändhet utan like är det emellertid, om man anser att de dermed ville uppträda till något försvar för sjelfva denna ordning i och för sig, eller tillägga den något berättigande att in i evärdeliga tider vara formen för det menskliga samfundslifvet. Då Jesus bjuder sina landsmän, att gifva kejsaren skatt, icke har han dermed som en för alltid gällande pligt ålagt sina anhängare att bibehålla det monarkiska statsskicket. Den frågan, om staten bör vara monarkisk eller republikansk är en fråga, som ej beröres af den etiska fordran, kristendomen uppställer att man skall vara öfverheten lydig, den republikanska lika väl som den monarkiska, ehuru då budet råkat uttalas till menniskor, som lefva i monarki, uttrycken derefter lämpades. Det absurda i ett motsatt tolkningssätt framgår ännu tydligare, om man fäster sig vid en samhällsinstitution, som nu Gudi lof redan för länge sedan i Europa gått sitt slut till mötet, nämligen slaveriet. Paulus har ej ett ord att säga de kristna slavarne, annat än att de skulle förblifva slavar och vara sina herrar lydige, ja i handling visar han sig respektera denna med kristendomen till utseendet minst förenliga af alla det antika samhällets institutioner genom af till Philemon återsända hans förrymda slav Onesimus. Skulle man nu här af vilja draga den slutsatsen, att Paulus bjudit kristenheten att bibehålla slaveriet bland sina institutioner?

I det anförda ligger det dubbla, *dels* att kristendomen ej har några föreskrifter att gifva sina bekännare rörande arten af några reformer, för hvilka de i samhällslifvet skulle verka, *dels* att den positivt bjuder dem vara den bestående ordningens undergifna. Vid betydelsen af såväl det ena som det andra måste vi dock en stund dröja, enär missförstånd i båda afseendena ingalunda saknats. Just emedan kristendomen ej har några föreskrifter att meddela rörande samhällsförbättringar, ej har hvad man skulle kunna kalla ett politiskt program, inskränker den sig till att fordra den nämnda lydningen för det bestående. Det var denna sida af saken, som särskildt behöfde hos de kristna inskräpas, enär stora frestelser till att handla annorlunda för dem funnos. I sin specifika ställning som kristen eger den kristne aldrig någon anledning att göra väpnadt motstånd mot öfverheten och blott och bart i det egoistiska syftet att undgå förföljelser är det ej rätt att göra detta. Men utom all fråga är detta bud blott en sida af det allmänna budet att vara en god medborgare. Den detta är, gör ej uppror för att vinna fördelar eller undgå lidanden för egen del. Men han verkar å andra sidan också, så långt han kan, för det menliga samhällets framåtskridande. Att han har rätt och pligt att göra detta så länge det kan ske på öfvertygelsens väg, säger sig sjelf. Men fall hafva gifvits, då man *ur det menliga samhällets egen synpunkt*, måst gripa till vapen, och då kan väl den kristne, icke omedelbart derföre att han är kristen, utan derföre att han som kristen är förbunden att vara en god medborgare — jemväl vara förbunden att göra detta.

Härmed är ock kristendomens ställning till qvinnofrågan i allra största allmänhet besvarad. Då Paulus bjuder hustrurna, att de i allt skola vara sina män underdåniga, då han ålägger qvinnan att tiga i församlingen och der uppträda beslöjad, så gör han helt enkelt användning i ett speciellt fall af det all-

männa budet, att den kristne skall vara all mänsklig ordning undergifven. Qvinnans underordnade och osjelfständiga ställning hörde väl om något till den tidens samhällskick, och detta skulle nu i ock genom kristendomen likaså litet rubbas som slaveriet eller Cæsarerernas envælde.

Den för alla tider gällande betydelsen af detta är naturligtvis, att den kristne, som lefver i ett samhälle, der qvinnans beroende af mannen fattas som en sjelfklar sak, han har *såsom kristen* ingen anledning att mot denna ordning opponera sig, utan bör han respektera den, såsom hvarje annan mänsklig ordning. Kristendomen har derom intet att säga. Lefver han deremot i ett samhälle, der *ur andra synpunkter* det berättigade i denna ordning redan blifvit ifrågasatt eller han sjelf finner sig böra äfven han *ur andra synpunkter* än de specifikt kristna ifrågasätta det, då är han i fall och försåvidt hans lefnadsomständigheter uppfordra honom att till denna fråga klarera sin ställning, förpligtad att som en god medborgare genom samvetsgrann pröfning söka bilda sig en öfvertygelse och sedan efter förmåga och omständigheter verka för, att denna må vinna utbredning och blifva i lifvet tillämpad.

Såsom vår mening uttala vi följaktligen: Pauli ord om qvinnans, särskildt hustruns ställning har för qvinnofrågan sådan den i våra dagar framträder *ingen* betydelse.

Det är emellertid i sig sjelf klart, att den kristna verldsåsigten måste indirekt utöfva ett stort inflytande jemväl på uppfattningen af de frågor, som nu sysselsätta oss, i följd af den förändrade dager, hvori det jordiska lifvet i det hela med alla dess förhållanden genom henne träda.

»Der är icke jude eller grek, icke barbarisk eller skytisk, icke träl eller fri, *icke man eller qvinna*, utan ett och allt Kristus». Det gifves ett område inom det mänskliga lifvet, der allt sådant som hennes bestämmdhet till nationalitet, samhällsklass och kön ingenting betyder och detta område är det

allra väsentligaste och viktigaste. Hennes egentliga lifsuppgift faller inom detta område. Det är lätt att förstå, hvilket ofantligt inflytande denna betydelsefulla sanning, dittills, åtminstone i hela sin omfattning och renhet, obekant för Vesterlandets folk, skulle utöfva på uppfattningen af snart sagdt alla det menckliga lifvets förhållanden. Den helleniska visheten i dessa yppersta frukter hade väl närmat sig dertill, men aldrig vågat taga steget fullt ut. Särskildt gäller detta könskillnaden. Plato ville väl höja den grekiska qvinnan ur hennes låga och beroende ställning och påyrkade t. o. m. hennes fulla likställighet med mannen med afseende på politiska rättigheter. Han skulle icke hafva gjort det, om han ej ansett henne kapabel af dygd i egentlig bemärkelse. Men synpunkten begränsas i tvenne viktiga afseenden. För det första är qvinnan, enligt hans uttryckliga ord i hvarje fall sämre än mannen. En enskilt individ kunde väl höja sig öfver sitt köns vanliga nivå och fortgå mycket långt, och man skulle då ej hindra henne att göra detta. Men könet i det hela var mankönet underlägset. Vidare skulle vägen till qvinnans höjande gå genom det fullständiga offerandet af all hennes qvinlighet. Äfven sitt kall som maka och moder skulle hon lemna. Äktenskapet i vanlig mening skulle afskaffas och barnauppfostran blifva statens sak. Ingen qvinna fick någonsin ens känna sina egna barn. Aristoteles stod på en ståndpunkt som mer närmade sig det allmänna grekiska föreställningssättet. Qvinnan var enligt honom afgjordt en lägre varelse än mannen och skulle fortfarande hållas i en beroende ställning, ehuru hon visserligen ej skulle vara hans slavinna. Den stoiske vise var väsentligen man. Äfven om så ej uttryckligen sades, egde dock hela idealet tydligen en manlig typ.

Bjert afsticker häremot kristendomens lära i denna punkt. Kristendomen har aflägsnat all tvetydighet i detta afseende och utan alla förbehåll tillerkänt qvinnan fullt menniskovärde,

värde som en evighetsvarelse. Hvad hennes ställning här på jorden beträffar har, som nämnt är, den kristna religionen med de reservationer, hvarom vi strax skola tala, egentligen intet att fordra, utan finner sig i att allt måtte få förblifva vid det gamla. Men inför evigheten utjemnas förhållandena. Sjelf tyckes ock Jesus hafva betraktat könskillnaden såsom något, som uteslutande hade betydelse för detta lifvet (Matt. 22: 30). Dock torde mer än en tolkning kunna gifvas åt dessa märkvärdiga ord.

Jordelifvet är, som nämnt blifvit, enligt kristendomen väsentligen en skola för evigheten. Det är då klart, att dess förhållanden få sitt värde derefter. Hufvudsaken är ej meniskoslägtets timliga fortvaro på jorden. Jorden är en skola, som fyller sitt ändamål, när hon blifver en beredelse till hvad bättre är. När den fyllt detta mål skall den en gång stängas. De första kristna väntade denna tilldragelse hvarje dag, hvarje timma. »Veten att tiden härefter är kort», säger apostelen. Att efterlemna afkomlingar, var under sådana förhållanden en sak af ringa vigt. Att dö barnlös hade förut betraktats som nära nog likbetydande med ett förfeladt lif och särskildt ansågs den qvinna, som ej var maka och moder såsom en helt och hållet förfelad varelse. I äktenskapet och föräldrakallet ser deremot kristendomen aldrig vare sig mannens eller qvinnans högsta bestämmelse. Paulus gifver t. o. m. ett så starkt uttryck deråt, att han rent af afråder de kristna att, åtminstone under förföljelserna ingå äktenskap, sägande det är »bättre» att förblifva ogift. Hvad man än må tänka derom, säkert är, att dessa uttalanden åtminstone ega den universella betydelse, att de äfven för qvinnan öppna möjligheten af att utan att förfela sitt lif förblifva ogift, åtminstone under vissa förhållanden. Härmed är jungfrunes ställning ärad och erkänd såsom en menniskan värdig ställning och betydelsefulla slutsatsen, kunna nog deraf dragas med afseende på åtskilliga

sociala förhållanden. Men att Paulus för alla tider skulle hafva tillerkänt det ogifta ståndet en större helighet än det gifta är dermed ej gifvet. Hans ord afsågo den tidens förhållanden och få sin rätta belysning af hans åsigt att slutet på mensklighetens jordiska tillvaro var nära förestående.

Utan att göra våld på sammanhanget lär det äfven vara svårt att få fram någon sådan mening ur Matt. 19: 12. Dessa onekligen särdeles svårfattliga ord, hafva som bekant varit föremål för många tolkningar. Deras svårbegriplighet utsäges ock af Jesus sjelf. (»Den som kan fatta det, han fatte det») — Fullständigt motivera vår mening om detta ställe, kunna vi ej. Vi nödgas inskränka oss till att i största korthet uttala den. Jesu fordran på äktenskapets oupplöslighet hade ingifvit lärjungarne betänkligheter. »Förhåller sig mannens sak med hustrun så, då är icke godt att gifta sig», sade de. Utgående från den fordran, att Jesu svar skall innehålla ett verkligt bemötande af lärjungarnes betänkligheter, tolka vi det sålunda: Likaväl som det af en eller annan anledning stundom kan vara menniskan omöjligt att gifta sig, likaså kan det stundom vara en pligt för henne att ej göra detta. Det kan vara åtskilligt som menniskan i lifvets skilda lägen, har att göra »för himmelrikets skull»; ett kan vara att förblifva ogift. Icke som vunne menniskan därigenom någon större helighet. Nej det är somliga, som hafva att göra detta för himmelrikets skull, andra hafva annat att göra. Detta är den vanliga protestantiska tolkningen, som bland annat finner sitt stöd deraf att samtliga apostlarne, sålunda just de personer, till hvilka Jesus talade enligt hvad Paulus upplyser (1 Kor. 9: 5) varit gifta. Illa skulle de följt sin Mästaress bud, om detta afsett något särskildt förbud för dem att gifta sig. Sammanhanget med lärjungarnes fråga erbjuder sig dock ej alldeles af sig sjelft, enligt denna tolkning. Dock anse vi ett sådant sammanhang verkligt gifvet derutinnan, att svaret gör valet

emellan giftermål och celibat till en samvetssak, ej såsom det vanligen fattas till en smaksak. Det är pligten för den ene att gifta sig, för den andra att förblifva ogift, som framhålles, och som försätta hela saken på en högre ståndpunkt än den ytliga och laxa, från hvilken lärjungarne sågo den. Den, som ej kan inlägga så mycket allvar i sitt äktenskap, att han kan fatta det som oupplösligt, må förblifva ogift.

Härmed hafva vi förts öfver till en annan sida af vårt ämne. Vi hafva hittills sysselsatt oss med den ena sidan af den kristna religionens mer positiva förhållande till detta — med hvad som framgår af det mer allmänna i dess verlds-uppfattning. Men härtill kommer ännu en annan sida af saken. Förhållandena könen emellan erbjuda onekligen synpunkter, som ega en så omedelbart etiskt-religiös betydelse, att hvarje religion, den må förhålla sig aldrig så neutral till sociala och politiska ämnen, måste till dem klarera sin ställning. I sin uppfattning af menskligheten såsom en andlig organism hade kristendomen en fast utgångspunkt för sin lära om förhållandet mellan könen, betraktadt ur denna rent etiska synpunkt. Det är i dessa afseenden hufvudsakligen trenne fordringar, till hvilka de kristna urkunderna ofta återkomma: fordran på kyskhetens helgd för både man och qvinna, så inom som utom äktenskapet, fordran att detta skall vara till sitt väsende oupplösligt och ändtliga fordran att mannen, äfven då hustrun till honom intager en beroende ställning, skall mot henne i hela dess vidd utöfva den kristna kärlekens pligt.

Kyskheten betraktas af kristendomen, i motsats till hvad nu för tiden vanligen sker, ej ur utilitaristisk synpunkt. Det är ej de förderfliga följder, för mig sjelf eller andra som ett kyskhetsbrott för med sig som framhållas, så lätt än den allmänna människokärlek, kristendomen fordrar, kan tyckas inbjuda till något sådant. Kyskheten betraktas här fastmer som en omedelbar pligt, utan afseende på följderna och dertill

som en pligt emot mig sjelf. Genom ett brott emot henne försätter sig menniskan i en ställning med afseende på det organiska sammanhanget inom menskligheten, som är oförenlig med hennes egenskap att vara en lem i den kropp, hvars hufvud är Kristus. Obestridligen är härmed på något sätt den fordran gifven, att den sida hos människans natur, som i en alldeles särskildt bemärkelse förenar henne med det slägte hon tillhör ej får tjena lägre ändamål, utan skall göras till ett uttryck för den personliga och andliga gemenskap människor emellan, kristendomen förkunnar under formen af ett »Guds rike». Hvad detta närmare innebär, är en fråga af den invecklade beskaffenhet, att vi derpå ej kunna inlåta oss. Sjelfva faktum står fast och om detsamma kan en hvar öfvertyga sig genom att genomläsa 1 Kor. 6 kap. 12—20 v.

Budet gäller både man och kvinna, ja det är egentligen ock närmast stäldt till mannen. Men all olikhet emellan könen uteslutes dermed egentligen icke. Tvärtom tyckes det som skulle ställets mening vara, att det är kvinnan, som i första rummet förnedras, ehuru mannen sedan genom henne blir förnedrad. Att för öfrigt Kristus i sin Bergspredikan (Matt. 5: 28) utsträcker kyskhetens pligt ej blott till den yttre handlingen, utan jemväl fordrar sinnets renhet, såvidt denna är af min vilja beroende, är nogsamnt känt. Det är i sjelfva verket en omedelbar konsekvens af sjelfva grundåskådningen i hans etiska uppfattningssätt, men är ej utan sin märkvärdighet i nu förevarande afseende.

Det är bekant, att hos Judarne på Jesu tid ytterst slappa grundsatser gjorde sig gällande i fråga om äktenskapet. Den frågan, om en man egde att godtyckligt öfvergifva sin hustru, besvarades af utmärkta skriftlärda så, att han måste ega skäl dertill, men som fullgiltigt skäl anfördes, att hon vidbrände maten. Att mannen utan vidare öfvergaf sin hustru hörde till ordningen för dagen. Djupt var det elände och den för-

nedring, hvori den judiska qvinna i följd häraf nedsjönk. I Matt. 19 kap. berättas huru de skriftlärde begärde Jesu yttrande i denna fråga. Han svarade med att framställa mycket stränga fordringar. Blott i ett fall eger mannen rätt att förskjuta sin hustru, nämligen om hon brutit sin äktenskapliga tro ¹⁾). Äfven denna fordran återföres till det organiska samband inom släktet, hvarom vi ofvan talat. Först såsom oupplösligt blifver äktenskapet ett uttryck för den andliga oeh derföre också eviga sidan af detta samband. Upplösligheten visar nämligen tillbaka på äktenskapets karaktär af fullständig personlig lifsgemenskap emellan man och qvinna, såsom ock uttryckligen säges, då det heter, att de tu skola vara ett. Men några särskilta former vare sig för dess ingående eller fortsättning känner icke kristendomen. Detta lemnas helt och hållet åt olika tiders sedliga ståndpunkt och behof i öfrigt — allt naturligen i öfverensstämmelse med hvad vi ofvan sagt.

Det är sålunda till det organiska sambandet inom menskligheten vi hänvisas, såväl i fråga om kyskhetens pligt som äktenskapets oupplöslighet. Den ursprungliga meningen med mannen och qvinnan, att de tu skola vara ett, framhålles i båda fallen, om än i olika sammanhang. Natursidan i detta organiska samband skall för att ej vara osedlig och menniskan såsom lem i en andlig gemenskap ovärdig blifva ett uttryck just för ett personligt samband eller ett personligt förhållande, men den kan ej i sanning vara detta, så framt ej förbindelsen är oupplöslig. Man har på grund af ordalydelsen af det citerade stället i 1 Kor. 6 kap., som närmast leder tanken till förbindelse af mycket låg art, stundom trott sig kunna från kristlig ståndpunkt försvara vissa förhållanden, för hvilka äktenskap i ordets rent vanliga och hvardagliga bemärkelse ej vore

¹⁾ I samma anda yttrar sig Paulus. 1 Kor. 7 kap. talar äfven om egenvilligt öfvergifvande såsom giltig skilnadsorsak, men utan att egentligen medgifva nytt äktenskap i detta fall.

en användbar beteckning. Det gifves t. o. m. auktoriteter af betydenhet, som uttalat sig i denna anda. Med allt skäl hafva ock förbindelser betraktats jemförelsevis mildt i förhållande till andra aberrationer. Berättigade från kristlig ståndpunkt blifva de dock icke derföre. Intränger man något djupare i andan af den kristna moralen i allmänhet, de citerade ställena i synnerhet, så finner man lätt omöjligheten att tänka sig något sådant förhållande på hvilket ej kan lämpas *antingen* budet, att de tu skola vara ett — och dertill hör *åtminstone* oupplösligheten, och likheten i samhällsställning och lefnadsvilkor — eller ock orden i 1 Kor. 6 kap., detta bland annat just på grund af den slående likheten i motivering på båda ställena. I sistnämnda fall är förbindelsen osedlig, i den senare är den ett äktenskap, medförande dettas pligter. Att den borgerliga lagens sanktion ej är det afgörande, att våra pligter i slika fall sträcka sig längre än till hvad denna kräfver, kan sägas vara *åtminstone* antydt i Matt. 19: s. («För Edert hjertas hårdhets skull» o. s. v.) Men lika så litet som denna sanktion är i detta fall afgörande, likaså litet kan den sägas vara af kristendomen omedelbart fordrad. Om en man och en qvinna, utan att hafva iakttagit några lagstadgade formaliteter, lefva tillsammans under samvetsgrant uppfyllande af makars pligter mot hvarandra och i den allvarliga afsigten att dermed till lifvets slut fortfara, så torde det blifva svårt att från nytestamentlig ståndpunkt påstå, att de gjort sig saker till kyskhetsbrott. Men väl kan ett varningens ord från denna ståndpunkt sägas om dem i ett annat afseende, nemligen: »Varen all menskelig ordning undergifna för Herrans skull.»

Om det än — efter hvad vi ofvan sökt utreda — är en med kristendomen fullt förenlig, om än ej af honom för alla tider påbjuden ordning, att hustrun är sin man i allt undergifven, med andra ord och allmännare uttryckt, att qvinnan inom samhället i det hela intager den osjälständiga ställning.

som betingar ett sådant beroende, så rubbar å andra sidan icke detta mannens pligt att visa hustrun kärlek. Samme Paulus, som säger till slavegarne: »J herrar, bortläggen Edert hot, vetande, att J hafven ock en Herre i himmelen och att han gör intet afseende på personen», den samme som bjuder Philemon att så mottaga Onesimus, som vore han apostelen sjelf — har i detta afseende kraftiga ord att säga. I Ef. 5: 25 heter det: »J män, älsken Edra hustrur, såsom ock Kristus har älskat församlingen och utgifvit sig sjelf för henne». Först och främst är detta naturligen en tillämpning i ett särskildt fall af kristendomens allmänna fordran på kärlek till nästan. Genomläser man emellertid det citerade stället och hvad derpå följer, så finner man lätt, att alldeles särskilda fordringar i detta afseende uppställas. Mannen skall älska sin hustru, så som Kristus älskade församlingen. Det är krafvet på den högsta kärlek, som här framställes och äfven i detta afseende hänvisas till att de tu skola vara ett. Det är till mensklighetens organiska enhet vi åter hänvisas, hvilken framträder i en särskildt form i förhållandet mellan man och hustru, ytterst återförande sig till den innerliga lifsgemenskapen emellan verldsförsonaren sjelf och den församling, för hvilken han utgifvit sig. »Denna hemlighet är stor» tillägger apostelen, dermed antydande att han här rörde sig med föremål och förhållanden, som äfven för honom sjelf endast tedde sig i aningen halfdunkel. Så mycket torde dock vara gifvet, att det är ur synpunkten af läran om menskligheten som en enda *andlig* organism som kristendomen alltjemt betraktar förhållandet mellan könen och att den i enlighet dermed kräfver att jemväl detta förhållande, hvarhelst det framträder skall vara ett personligt förhållande och ett förhållande af högsta inbördes kärlek.

Hvad kristendomens positive lär rörande äktenskapet och qvinnan kan sålunda ytterst återföras dertill, att både man

och qvinna äro evighetsvarelser med menskliga pligter och rättigheter, hvilka båda alldeles oberoende af sitt kön äga lifsuppgifter, som stå högre än äktenskapet och mennisko-slägtets förökelse, och att äktenskapet skall vara ett personligt förhållande, som först får sin helgd och sin betydelse genom att varda till ett uttryck för en andlig gemenskap mellan människor af annan och högre art än den sinliga gemenskapen, hvilken först i och genom den förra får sitt berättigande. Huru lifvet i öfrigt skall gestaltas för att bringas i enlighet med dessa fordringar, derom upplysa kristendomens urkunder intet. Detta är mycket knapphändigt, kunde man säga. Javäl, det är så, det är ett senapskorn, som är det minsta af alla frön, men ur detta kan växa ett träd, i hvilket himmelens foglar hafva sina nästen. Historien lär oss att så skett. Den lär oss att, ehuru intet positivt bud i deras religiösa urkunder bjudit de kristna folken att gripa sig an med reformer beträffande qvinnan, så är det de, särskildt de bland dem, som djupare fattat kristendomens anda, som kommit till medvetande om en högre, renare och rättvisare uppfattning af könens inbördes förhållanden. De hafva ej omedelbart lärt sig denna af sina religionsurkunder. Tvärtom, många ställen finnas dels i det nya, dels i synnerhet i det gamla Testamentet, som af missförstånd anförts som stöd för lägre uppfattningssätt. Nej det har kommit till dem på en annan väg, den väg Jesus själf anvisade dem, då han sade: »Jag går till Fadren; men jag skall bedja Fadern att Han sänder Eder en annan hugsvälare; *sanningens ande*, som utgår af Fadren; *han skall leda Eder i all sanning.*»

L. H. Å.

25. Något om klädedrägten ur estetisk synpunkt.

(Ur ett bref från en konstnärinna).

— — — — Här några rader och ett par teckningar till fortsättning af vårt samtal rörande modet och klädedrägten.

Du känner af gammalt, att jag är långt ifrån att gilla det vanställande af naturen, som modet kräfver genom det hårdt tillsnörda, långt nedtvingade lifvet och de derunder likt en hylla utpressade höfterna med tillhörande »tournure». Och säkert är vetenskapen i sin goda rätt, då hon bannlyser detta mod ur helsans synpunkt. Men vi behöfva ju ej därför kläda oss »i säck och asko.» Jag skulle dessutom i all ödmjukhet vilja hemställa, huruvida ej qvinnans veka kropp och mjuka former verkligen behöfva ett visst stöd af klädedrägten. Till våra likasom till de flesta länders qvinliga nationaldräkter hör nästan alltid ett stadigt lifstykke, som omsluter midjan och en del af bröstet. Bondqvinnorna i vissa trakter af Italien begagna ett temmeligen styft lifstykke i hvars bröst-del är insytt ett stycke styft papp; omkring lifvet är ytterligare lindadt ett stickadt skärp, som drages stadigt till. Våra Dalkullor ha närmast under sina granna sidenlifstycken ett af styft läder, inför hvilket våra moderna snörlif skulle vara obetydligheter om de icke tilldrogos i öfvermått. Kan ej häraf dragas den slutsatsen, att det för qvinnan är ett naturbehof, att hafva en klädedrägt som sluter sig kring lif och bröst samt ger en viss stadga åt midjan, utan att därför vara hårdt tillsnöradt, hvilket är ett förderf såväl ur helsans som skönhetens synpunkt? — — — —

Imellertid sänder jag dig här modedockan sådan hon kan bli hos mig. Jag har valt att afteckna en i modejournalen för månadens utställd damtoilet, och låta den undergå en konstnärlig

W. MEXER. X. H.

kritik, ty enligt min tanke är det riktigare att skicka sig efter tiden med reservation än att alldeles bryta med henne. Liksom du vill qvinnans framåtskridande utan revolution, så ville jag gerna en modeförändring äfven utan revolution. Gerna ville jag kunna i moderna toiletter tillämpa något af våra nationaldrägter, men blott då den allmänna smaken ger motif dertill. Modjournalen för månaden visar oss en stor toilette med fyrkantig halsringning i hvilken är infälld en s. k. »modestie»; här tycker jag skulle Orsakullornas Harsklä (halskläde) med god smak kunna användas, detta som är prydt med både hålsöm och äkta spetsar skulle dessutom gifva drägten i sin mån ett konstvärde. Men att uppträda och göra uppseende med sin dräkt och bli föremål för åtlöje, aldrig! Just derföre att jag är konstnärinna.

Några grundmotiv för en vacker klädsel ville jag antyda. Den betingas liksom allt skönt af omutliga naturlagar, vissa jemnmåttförhållanden, som böra inhemtas och iakttagas. På en vacker figur spelar hufvudet den viktigaste rolen, icke allenast såsom kronan på hela skapelsen, utan såsom grundmättet för en väl proportionerad kropp. En sådan bör hålla $7\frac{1}{2}$ hufvudlängd (antikens gudagestalter ha till och med 8.)

De på Qvirinalen i Rom stående hästtämjarne, som anses för skulpturens mästerverk, ha 8 hufvudlängder. Mediceiska Venus har omkring 8, äfvenså den Meliska Afrodite.

Folk i allmänhet hålla $6\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ hufvudlängd. Om nu klädningslifvet förkortas till att sitta under armarne, eller förlänges ända ned till höftkammen, i stället att, som det bör, sluta der bröstkorgen slutar, och hufvudet belastas öfver hjessan med hårmassor och andra massor, som öka hufvudets höjd så synes figuren mindre än den är af naturen. Är det då modets nyck att uppdraperera kjortlarne kring höfterna, och i horisontel riktning afskära kjorteln med garnering i breda afdelningar, så blir ifrågavarande figur en dvärginna i st. f. en *stättlig dam*,

som ju alla vilja vara. Mot sådana faror äger konsten säkra medel för dem, som vilja akta deruppå. Konsten, ammad vid naturens bröst håller sig kärleksfullt fäst vid detsamma. Hon känner något som heter den *horisontala* och den *vertikala linien*, och hon begagnar dessa enkla medel med ett upplyst förstånd och en ädel känsla. Damen med det stora hufvudet behandlas med den vertikala linien. Damen med det lilla hufvudet behandlas med den horisontala linien. Med andra ord, allt hvad som kan göras för att få den allt *för korta* gestalten att te sig *längre* och den allt *för långa* att te sig mindre lång, gör konsten då hon förkortar den långa personen med tvärgående anordning såsom *garnering*, *koftskört*, *kortare kjortlar*, eller med kjortlar i flere afdelningar afskär den uppåtstigande linien, och hon ger henne tillika låg hatt med rik klädsel. Den allt *för korta personen* *länger* hon med att anbringa *längs figuren* gående linier, såsom *rober*, *öppna framtill* med *randig anordning*, *längs hela kjorteln* gående veck, eller annan anordning, *lång kjortel*, ett till *bröstkorgens slut* räckande lif, icke ärmar som göra armarne kortare (d. v. s. icke korta ärmar) icke stor eller bredskyggig hatt, utan densamma så tätt åt hufvudet slutande som möjligt, så att det ser mindre ut.

Detta i korthet några af mina tankar om modefrågan ur estetisk synpunkt. — — — —

26. Literatur.

Något af AUGUST BEBELS socialdemokratiska program, »*Qvinnan i forntiden, nutiden och framtiden*» (öfvers. af *Frithiof Hellberg*; Sthlm, Carl Suneson, 3: 50).

Till Redaktionen af Tidskrift för Hemmet!

Några anteckningar till svar på den fråga, jag haft äran mottaga rörande ofvannämnda arbete.

En bok af furst Bismarcks replikant, tyska riksdagens oftast hörde socialistiske talare, och för öfrigt en bok med en så lofvande titel, lär nog komma att genomögnas med ifver och högt uppdrifna förväntningar af många bland tidskriftens läsare. Ett slags anmälan torde då äfven vara för dem af något intresse. De skola sannolikt, om de icke nöja sig med att endast bläddra, utan verkligen genomstudera det lättlästa arbetet, dervid snarare finna sig liksom »öfverlupna» af nya spörsmål från sociologiens alla kända och okända områden, än frigjorda ur något tillstånd af tvekan inför hufvudspörsmålet: qvinnans utveckling. Ty såsom radikal socialist, *kan* författaren icke — ehuru han tydligt själf önskar det — hålla sig till sitt uppgifna ämne.

Hans förberedelser till en afhandling om *Qvinnan* äro bredt tilltagna. Äktenskap, celibat, helsolära, prostitution, uppfostran, hushåll, studier, nöjen — för hvarje särskild sådan del af ämnet anföras en massa vanliga uppgifter, förutom några få nya. Men när det kommer till de enskilda varelserna själfva, till qvinnorna, så äro de för den spekulative kommunarden ingenting annat än hälften af antalet medborgare, liksom andre medborgare ur stånd att af samhället »få ut sin rätt».

Så snart ett ord om detta fällts, — vet man redan återstoden. Egendomsfrågan rycker allt annat med sig. Individier,

åldrar, kön, olika anlag, olika utvecklingsgrader af viljelif och etisk åskådning — hela öfverläggningsmaterialet utan åtskilnad släpas in i den allsmäktiga strömmen Näringarna. Och socialradikalen har om alltsammans blott två saker att säga:

Så länge det gamla samhället, grundande sig på privat-egendom, fins, skola dessa samtliga element för sann mensklig tillvaro förstöra hvarandra;

så snart deremot som det nya, kommunistiska samhället sett dagen, skola de alla lösa sina invecklade uppgifter på bästa sätt och — enligt Bebels ofta återkommande älsklingsuttryck — »lätt som en lek».

Ofvannämnda tvenne trosartiklar utgöra författarens hela religion. Han omfattar tron på det tusenåriga riket. Och formen för detta lycksalighetstillstånd på jorden är för honom — såsom för en stor mängd olika sekter under alla århundraden af vår tideräkning — egendomsgemenskap. Dermed varda enligt de fleste kiliasters*) dogmatik alla praktiska gåtor lösta.

Men sjelfva förloppet ter sig numera något annorlunda än för forna tiders kiliastiske författare. Uttryckssättet hos de moderne förefaller, åtminstone vid en flygtig granskning, ej på något sätt fantastiskt, snarare som en frukt af verkliga studier. Inom vetenskaperna äro i våra dagar så många nya utsigter öppnade, att för den som, i likhet med Bebel och hans meningsfränder, tror om upptäckarearbetet och alla de tekniska tillämpningsarbetena, att de genom eganderättens upphäfvande genast skola mångdubblas och sedan i hvarje hänseende varda till allas gagn, det är vida lättare än förr att måla den stora sannolikhetsberäkningens tafla full. Man har specialisttermer och statistiska tabelluppgifter i mängd att komma med. Man känner magten af det moderna ordspråket: »siffror tala!» Man kan våga sig in t. o. m. i några af de

*) Gammalt namn på bekännare af läran om det tusenåriga riket (kiliassen).

finaste detaljer. Man är ej heller skygg för att ärligt uppställa äfven de många betänkligheterna, hindren, obeqvämlichkeiten m. m.; ty de skola samt- och synnerligen i nästa ögonblick blåsas omkull som korthus. Då allt får hundrafaldig fart, och ingen del af kraften bortgår förgäfvdes, enär allt är af natur att tjena alla till det bästa, så äro svårigheter någonting jemförelsevis försvinnande litet.

Så tala och tänka desse optimister.

Nåväl: *någon* form af kiliasm behöfver hvarje människa i sin lifsåskådning, om hon skall hafva håg att arbeta för sitt släktes väl. Utan tro på progress, utan hopp, utföres i längden intet arbete riktigt. All verksamhet, hvilken fortgår i tillit till det bestående såsom något evigt berättigadt, urartar till slentrian. Och — *framförallt* — skulle man icke af hela sitt hjerta och hela sitt förstånd tro, att rättrådiga samfundsförhållanden, om de blott förefunnes, också ofelbart komme att mångdubbla verkan och gagnet af all mensklig kraftförbrukning; då vore ej lifvet värdt att lefva.

Men optimism kan hvila på fast mark, och optimism kan vilja bygga i skyarne. Man behöfver ej låta inskrifva sig i någon af de säregna, politiska sekterna för att finna sannolikheterna för framtiden vida mer tillfredsställande, än hvad nutid är och forntid varit. Detta medvetande nås på kulturens stora, allmänna väg, och der uppnår man det med mindre risk att under vägen förbise en eller annan af alla medverkande faktorer. En rimlig, allmänt tillgänglig formel för föreställningen om människans så väl som mensklighetens progressiva framtid finnes redan i utvecklingsläran, särskildt sådan som den betänksamme Herbert Spencer håller på att systematisera henne. Äfven denna lära är, gent emot vår gamla vidskepliga dyrkan af staten, en lära om revolution, sjelfstyrelse, samhällets eget successiva öfvertagande af sina angelägenheter, i stället för det nu allt för långt gångna »om-

buds»-väsendet eller vanan att tänka, tro och handla i andra, tredje hand. Och äfven denna lära vet, att frågan om lifsförnödenheterna och egendomen är en af de mest rörliga, skiftesrika eller flytande bland alla tänkbara frågor, i motsats till statslifvets tendens att förstena henne; att hon *är* — och tyvärr länge måste förblifva — den menckliga sammanlefnadens alldeles särskildt brännande fråga, ja, att snart sagdt hvarje politisk angelägenhet i sjelfva verket är blott en af hennes öräkeligt många underafdelningar; att det sjuliska är — öfverallt, både för samfund och individ — i väsentlig mån afhängigt af det kroppsliga o. s. v., o. s. v. Utvecklingsläran upptager, kort sagdt, hela det moderna medvetandet och vill göra detta praktiskt gällande, men också med full insigt om, att sådant *kräfter* tid, att hvarje mansålder vunnit det mesta möjliga i *de*, afrundade, jemförelsevis *små* revolutioner, dem ej nästa mansålder nödgas reaktionärt göra om, emedan föregångarne gått för ifrigt till väga; tyvärr — ingenting är mer sinksamt än just detta, som skall »göras om».

Nutidens utvecklingslära är resultatet af de högst bildades trängna studium af naturvetenskaper och historia.

Socialism är resultatet af, dels kroppsarbetarnes egna öfverläggningar sinsemellan med ledning af bittra erfarenheter från kampen för tillvaron samt vissa naturhistoriska upplysningar ur populära böcker m. m., dels filantropiskt sinnade lärdes sträfvanden i afsigt att uttänka snar hjälp under förhandenvarande nöd eller skaffa de många lidande ett slags evangelium, någon föreställning som kastar ett varmare ljus öfver den nära framtiden. När man nu vet, att egendomsförhållanden föränleda de flesta kända lidanden; hvad under, om man kommer på den tanken, att eganderättens borttagande vore den radikala boten! *En* enda revolution — om den blott företoges omfattande nog — skulle då hjälpa för alltid.

Detta är proletariatets tid efter annan återkommande illusion.

Det orimliga i den radikala socialismen kan dock afgöras redan genom denna enkla fråga: *Hvarifrån* skall — sedan enskildt egendomsförvärf är afskaffadt — *ifvern* hemtas för den ofantliga utveckling af uppfinningarna och af yrkesutöfningen, som är *oeftergiftig* fysisk förutsättning för allas förbättrade subsistensvillkor?

Med denna fråga står och faller hela saken.

Ty den enskilda ifvern, konkurrensen, den naturliga känslan af tillfredsställelse i förhållande till framgången o. s. v., är något som af ingen tvångslagstiftning kan ersättas.

Och äfven om så *icke* vore, om lagar kunde drifva till lika god verksamhet som personlig eggelse, — *hvar* är till finnandes, eller hur är möjligt *skapa* den exekutiva magt, i kraft hvaraf tvångslagarne skulle bli åtlydda? Furst Bismarck kan vara i tillfälle att experimentera litet med ekonomiska tvångslagar; han har trycket af statens exekutiva magt bakom försöket. Herr Bebel kan det icke, annat än på papperet.

En form af tänkbar socialism — men då långtifrån radikal — är den af amerikanaren Henry George föreslagna: egendoms-gemenskap af sjelfva jorden, arrenderätt i stället för eganderätt till fastighet på landet, men i all synnerhet i staden, der jordrymden gifver mångtusendubbel afkastning, samt alla skatters, alla offentliga eller gemensamma utgifters bestridande genom dessa arrenden; så att sjelfva arbetet öfver allt vore fri, icke beskattbar egendom. Ty der skulle onekligen ifvern för verksamhet eldas, icke släckas eller hämmas. Och har George räknat rätt, att sålunda hvarken öfvermått af rikedom i få enskilda händer eller pauperism i andra (flertalets) vidare kunde fortfara att vara någonting möjligt, — då må alla goda räknehufvud med görligaste första slå sig på att revidera hans böcker: »Framåtskridande och Fattigdom» samt »Sociala Spörsmål». Ty då fins i verden ingen viktigare *räkneuppgift*.

Henry Georges stora förslag har — bland mycket annat — det för sig, att ega historiska rötter. Någonting snarlikt har varit tillämpadt inom nästan alla folkstammar med fasta boplatser; fastän icke i vår, storslöjdens, världshandelns och bankrörelsens tid, hittills likväl den enda tid, då man verkligen kunde pröfva dess förmåga eller oförmåga att omdana mensklighetens ekonomiska utveckling.

Dessutom är sjelfva stämningen eller andan i George's skrifter tilltalande på samma sätt, som allt det vi lärt oss högst älska och värda ända sedan barndomen, hvilket annars sällan är fallet med socialistiska arbeten. Särskildt för qvinno-utvecklingsfrågan är radikal socialism det samma som döden.

Att Bebels bok, ehuru den heter Qvinnan, icke har om qvinligheten mycket att meddela, är redan sannolikt, då man snart af en del närbeslägtade uttryck finner, att det närmast måtte varit under inflytande af detta arbete som August Strindberg sammanskrifvit de räsönerande styckena i sin senaste, beryktade novellsamling. Båda de nämde författarne äro väl ett slags anhängare af engiftet, men icke — synes mig — med någon vidare hänsyn till qvinligheten eller till den utveckling af den menskliga personligheten som endast kan vara möjlig i ett helt och godt äktenskap. Bebel fäster (liksom Strindberg) uppmärksamheten vid vissa, vanligen förtegade fysiologiska och patologiska sanningar, men öfverdrifver — i likhet med den svenske författaren — deras räckvidd. Han har tydligen sinne för qvinnans lika rättigheter med mannen: icke deremot för mannens uppfostran till likställighet med qvinnan genom en högre utveckling af de erotiska anlagen, än hvad härtilldags i allmänhet mannen visat sig mäktig af. Han anför i ämnet några för arten af hans egen lufsåskådning kännetecknande meningar ur en författarinna, Mathilde Reichardt Strombergs polemik mot en annan författarinna, Fanny Le-

walds emancipationsskrifter. Ej för deras värdefullhet, men som prof på känsloriktningen, återgifvas de här:

» — skall qvinnan enligt sin natur vara berättigad och då äfven förpligtad — ty vi vilja ej nedgräfva vårt pund — att till det yttersta anstränga sin hjerna i täflan med det andra könets sjelstitaner, så måste hon ock hafva rättighet att liksom dessa till jemvigstens åstadkommande påskynda hjertats blodomlopp, på hvilket sätt hon än finner lämpligt. Ty vi läsa dock alla utan den minsta sedliga harm om t. ex. Goethe — för att genast välja den störste som exempel — huru han ofta slösade sitt hjertas varma kärlek och sin stora själs entusiasm på en annan qvinna än sin hustru. Den förståndige finner detta endast naturligt, då ju en stor själ» o. s. v. — — »Hvarföre skulle vi då häna 'stora själar' bland qvinnorna! ... Låtom oss för en gång antaga, att hela qvinnokönet utan undantag bestode af sådana stora själar som George Sand» o. s. v.

Mot detta har jag att invända, och antagligen äfven tidskriftens läsare: Att det tvärtom i regeln gått långsamt nog att lära oss förlåta Goethe, äfven som George Sand; att deras nämnda »hjärte-slöseri» är det enda, hvilket ännu ibland vill liksom hindra oss att känna riktigt varmt för dessa våra titaniske lärare; att kännedomen af att båda voro olyckligt gifta behöfts, för att vi skulle se saken med något mindre motvilja, och slutligen: att om de sjelfva lefvat i bättre äktenskap, skulle verlden i denna stund genom dem veta mer om äktenskapet, än hon nu vet. Hon vet derom ännu — såsom man af Bebels bok ser — ej mycket.

Vördsamt
Robinson.

Den qvinliga elementarundervisningen i Frankrike. Reseberättelse af ELLEN FRIES, filosofie doktor. Upsala 1885.

Ehuru väl det kan synas vara ett tämligen tvifvelaktigt önskningsmål, att riksdagen skulle tillmötesgå den motion, som i

är blifvit väckt om att alla till staten inkommande reseberättelser måtte befordras till trycket, så kan man dock ej förneka, att mången gång genom dylika skrifers allt för hastiga undanstoppande på någon arkivhylla allmänheten går miste om värdefulla uppgifter och iakttagelser. Lyckligtvis gifves det dock rapporter af så gediget och allmänt värde, att författarne finna det med sitt intresse öfverensstämmande att låta utsända dem i bokhandeln. Och väl må vi prisa detta lyckligt i fråga om ett arbete sådant som det föreliggande.

Det är icke endast en mycket sakrik redogörelse för de franska flickskolorna, som fröken Fries bjuder oss, utan tillika en omfattande och högst intressant skildring af qvinnofrågans nuvarande ståndpunkt i Frankrike, för så vidt denna är beroende af qvinnans uppfostran till att kunna häfda en högre ställning i samhället.

Såsom bekant hade fröken F. fått statsstipendium för att studera de nya läroverk, som den franska staten på de senaste åren upprättat för den qvinliga ungdomen, och de förbättrade metoder, som der blifvit införda. I kraft af denna sin halft officiella egenskap och genom utmärkta enskilda rekommendationer lyckades hon få göra bekantskap med flere af de ledande männen inom skolverlden i Paris, liksom hon tyckes blifvit på ett mycket tillmötesgående sätt mottagen af föreståndarinnorna för de olika läroverk hon besökt. Hennes uppgifter, icke endast om bestående förhållanden, utan äfven om skolreformatorenes afsigter och framtidsplaner, erhålla fördubbladt värde genom att till stor del förskrifva sig från så väl under rättade sagesmän. För öfrigt grunda de sig uppenbart på flitiga iakttagelser i de förnämsta läroverk samt på noggrant studium af till buds stående skriftliga källor i frågan. Det hela bereder genom sin klarhet och öfverskådlighet samt genom ett lätt och fängslande skriftsätt läsaren en lektyr, som han hvarken lemnar utan saknad eller utan att hafaa erhållit åtskilligt nytt att tänka på.

Arbetet börjar med en historik af den franska elementarundervisningens utveckling allt ifrån de bigotta klosterskolorna till de nyaste, genom lagen af 1880 inrättade statsskolorna, från hvilka, af politiska skäl, all religionsundervisning blifvit utesluten. Läsaren får en liflig föreställning om de häftiga strider, som angående den nya institutionen utkämpats i deputerade-kammaren, der å ena sidan Camille Sée yrkade på förhöjd qvinnobildning på grund af sådana missförhållanden som: » okunnig gifter sig qvinnan med en kunnig man . . . han tillhör nittonde århundradet, hon det sjuttonde . . . » och det från högers bänkar svarades: »Kom ihåg, de kristna qvinnorna hafva gjort af Frankrike verdens första nation; edra fritänkare skola göra den till den sista.» Krafvet på nya, verkliga bildningsanstalter var dock allt för mäktigt för att ej ett lagförslag, hvilket innebar så stora framsteg som det framlagda, skulle blifva antaget i trots af sina brister och ömtåliga punkter. Motståndet mot de nya skolorna från allmänhetens sida har äfven redan i betydlig mån minskats, och för hvarje ny termin har antalet af inträdessökande lärjungar hastigt vuxit.

Förf. lemnar derefter en öfverskådlig utredning af skolornas organisation, materiella utstyrel och inre ordning, om klassindelning, terminslängd, kurser m. m. Men som jag är förvissad om att de flesta lärarinnor sjelfva taga närmare kännedom om arbetet, och dylika frågor äro af mindre intresse för utom skolan stående personer, så förbigår jag alla dessa pedagogiska detaljer. Med afseende på undervisningsmetoden framträder, såsom var att vänta, stor olikhet mot hvad som hos oss är brukligt. Lektionerna hafva till öfvervägande delen form af föredrag; läroböckerna äro nästan helt och hållet ersatta af anteckningar, i hvilkas snabba nedskrifvande lärjungarne redan från tidigaste barndomen förvärfva en öfverraskande färdighet; uppläsandet af lexor består snarare i sammanhängande redo-

görelser än i besvarande af enstaka frågor; examina och profskrifningar spela i alla läroämnena en betydande rol.

Förf. har tydligen känt sig intagen af beundran för den snabbhet i uppfattning, den lätthet att uttrycka sig muntligen och skriftligen, som genom denna metod utvecklats hos de unga fransyskorna, hvilka dessutom redan af naturen hafva större rörlighet i tanken än vi tröga nordbor. Enligt hennes beskrifning gränsar flickornas färdighet i kartritning och hufvudräkning hardt när till det otroliga. Deremot anser hon ej omöjligt, att den omtalade metoden, i synnerhet på lägre stadiet, medför någon fara för ytlighet och att vi i Sverige grundligare reda våra lärjungars begrepp. De franska pedagogerna hafva ock sjelfva börjat draga metodens ofelbarhet i tvifvelsmål och på flera ställen i de lägre klasserna närmat sig frågometoden. Olägenheterna af den förra minskas emellertid i Frankrike ej obetydligt genom att de flesta lärjungar läsa öfver sina lexor i skolan och dervid få hjälp och alla nödiga förklaringar af repetitriser, hvilka i grund och botten behöfva ega nästan större pedagogisk skicklighet än lektionsgifvaren.

Förf:s slutliga omdöme om resultatet af de olika metoderna tillåter jag mig anföra med hennes egna ord: »Skall en methods förträfflighet bedömas efter *kunskapsresultatet* vid skolans slut, så skulle den franska stå framom, ty säkerligen *kunna* de franska flickorna, då de sluta sin skola, mera än hvad våra *kunna*. Vidare uttrycka de sig bättre muntligt och skriftligt, än hvad våra flickor göra, samt hafva större arbetsförmåga.

Å andra sidan skulle jag anse möjligt, att det hos våra flickor finnes mera förmåga till framtida utveckling.»

Fröken Fries är, som sagdt, öfvertygad om att fransyskorna ega större arbetsförmåga än vi. Ehuru man i Frankrike tyckes utkräfvat mer arbete af lärjungarne än hos oss, hörde hon sällan någon klagan öfver öfveranstängning. Hon frågar sig, huruvida deras öfverlägsenhet i detta hänseende kan bero på

det mildare luftstrecket, hvilket tillåter ungdomen vistas mer i frisk luft, eller på den kraftiga födan eller möjligen derpå att flickorna under studietiden föra ett regelbundnare lefnadssätt, enär de mestadels bo i helpensioner, der tankeskingrande nöjen och tröttande nattvak höra, om ej till det okända, så åtminstone till sällsyntheterna.

Det vore mycket frestande att ur det innehållsrika arbetet anföra många andra intressanta drag, såsom den större enheten i studier, härledande sig deraf, att allt grupperar sig kring *ett* hufvudämne, modersmålet, och deraf att det på det högre stadiet står lärjungen öppet att välja mellan två linier, den matematiskt-naturvetenskapliga och den humanistiska; den djupt fosterländska prägel, som utmärker hela undervisningen; det tryck, som, i motsats till de nämnda företrädena hos de franska läroverken, utöfvas på undervisningen genom det häfdvunna, blinda examensväsendet m. m. Men jag har redan öfverskridit de lämpliga gränserna för en anmälan och föredrager därför att åt en hvar varmt anbefalla det tänkvärda och underhållande arbetet. Jag vill endast med få ord påpeka en annan sida af detsamma nämligen den belysning, det sprider öfver qvinnofrågans ståndpunkt i Frankrike. Qvinnobildningens förkämpar sätta som sitt mål att verkligen höja qvinnan till jemnbredd med mannen, icke så till menandes att de skulle vilja mana henne till täflan på *alla* områden, men så att de önska åt henne anförtra de platser, till hvilka hon under förutsättning af erforderlig bildning, borde hafva naturlig företrädesrätt, och att de, för att skydda henne för ringaktning, vilja på henne, under för öfrigt liknande förhållanden, ställa *samma* kunskapsfordringar som på mannen. Det senare synes mig vara en högst beaktansvärd omständighet, ty den, som vill målet, måste vilja medlen, och vi kvinnor gifva tyvärr ej sällan hugg på oss genom att fordra rättigheter utan att vilja ikläda oss motsvarande skyldigheter. Det

unga Frankrike ställer stora fordringar på sina blifvande lärarinnor; i historia och ett eller par andra ämnen anser förf. kurserna vid seminarierna till och med öfverstiga dem för filosofie kandidat-examen — men så skänker det ock den sålunda bildade qvinnan det erkännande att låta henne taga verksam del i sitt eget köns uppfostran. I de nya flickskolorna och lärarinneseminarierna tyckes hela makten vara lagd i händerna på föreståndarinnor, hvilka lyda direkt under akademiernas rektorer och undervisningsråden; i den mån som dugliga lärarinnor hinna vid seminarierna utbildas, skall undervisningen, så vidt som möjligt, öfverlemnas åt dessa — Camille Sée lär äfven hafva talat om lärarinnor för de lägre klasserna i goss-skolorna — och i alla komitéer, som behandla flickskolefrågor, inrymmes plats åt qvinliga medlemmar. En vigtig och glädjande sak är ock, att man åt den qvinliga lärarepersonalen anslagit ganska goda och betryggande löneförmåner: åt föreståndarinnor 3,500—5,000 francs, åt lärarinnor 2,500—3,000; i Paris respektive 7,000 och 5,000 francs. Denna oberoende sociala ställning bör, såsom höjande aktningen för dess innehafvarinnor, bidraga till att öfvervinna de, äfven i Frankrike, gängse fördomarne mot den ogifta qvinnans arbete för sjelfförsörjning.

Ett viktigt vilkor för qvinnans förmåga att förvalta sin förmögenhet och att för öfrigt intaga en sjelfständig ställning i samhället synes mig vara tillgodosedt derigenom, att man i skolan meddelar en praktiskt hålles kurs i rättslära, hvori ingår icke endast, såsom i bästa fall hos oss, kunskap om landets administration, o. d., utan äfven en för det i närmaste mening praktiska lifvet erforderlig kännedom om civil- och handelsrätt. Låtom oss hoppas, att förf. genom denna och mången annan upplysning skall hafva ytterligare vidgat våra skolvänners synkrets och väckt deras tankar på ännu återstående förbättringar i våra qvinliga läroverk, dessa pelare, af hvilkas

fasthet hela qvinnofrågans lyckliga lösning ytterst är beroende. I alla händelser är det ett godt inlägg, som Sveriges första qvinliga filosofie doktor genom denna bok gjort i frågan om qvinnans höjande äfven i vårt land.

A . . .

Min historias historia, autobiografisk uppsats af ANDERS FRYXELL, försedd med upplysningar och utgifven af *E. A. Fryxell*. Stockh. 1884.

Detta arbete, som för Anders Fryxells talrika vänner varit en högt värderad julgäfv, torde så mycket mera påkalla en anmälan i Tidskrift för hemmet, som det utgör en historia icke blott om ett frejdadt författarskap, utan äfven om ett älskligt, patriarkaliskt hem, oförgätligt för hvar och en, som dit haft tillträde.

Fryxell hade den sällsynta lyckan att ännu på sin höga ålderdom få bibehålla sina själskrafter oförsvagade. Endast ett par dagar före hans död hörde anmälaren honom med mycken liflighet yttra sina åsikter rörande ett par frågor i vår historia, dem han önskade närmare utredda, och dessa frågor rörde icke vår nyare historia, utan tilldragelser från Sveriges medeltid, dem han icke sedan många år tillbaka behandlat, men hvars enskildheter likväl stodo klara för hans förvånande rika och omfattande minne.

Han hade äfven den lyckan, att, när hans kroppskrafter ej längre fullt motsvarade de så väl bibehållna själskrafterna, i sin äldsta dotter ega ett biträde, det bästa han kunnat önska sig, för att bringa sina tankar på papperet. Det är nu detta »skrifvarebiträde», som utgifvit hans »historias historia» samt tecknat hans öden och hans hemlif på ett sätt, som öfvertygande vittnar, att fadrens med skäl berömda ovanligt klara och lifliga framställningssätt gått i arf till hans dotter.

Också är det med rätt mycket intresse, som icke blott Fryxells närmare vänner, utan äfven de många vännerna af

hans författarskap, följt utgifvarinnan i hennes skildringar från teckningen af Fryxells moder, hvilken hon redan i en föregående årgång af denna tidskrift tecknat såsom en bland »hvardagslifvets hjeltinnor», till framställningen af Fryxells ungdom, hvarefter hans »Historias historia» vidtager.

Den är skrifven redan år 1854 och angifver, huru hans politiska åsigter utbildats, så väl som hans intresse för historisk läsning samt efter hand äfven för historisk forskning. Ju mera detta senare intresse hos honom utbildades, desto mera öfvergingo ock hans Berättelser ur svenska historien till mera omfattande forskningsarbeten och växte i omfång, men förlorade med detsamma icke så litet af det tilldragande, de första delarne haft för mängden af läsare. Man har klandrat detta och yrkat, att den ursprungliga planen för dessa Berättelser aldrig bordt frånträdas. För dem, som i historiska arbeten företrädesvis söka en underhållande läsning, kan ock detta klander synas befogadt, ty onekligen äro de 12 första delarne af Berättelserna i allmänhet vida mera underhållande än de följande; men hvar och en, som inser och erkänner, att för ett historiskt arbete är det en ännu större förtjenst att vara lärorikt än att vara underhållande, kan icke annat än vara förf:n tacksam för den förändrade riktningen af hans arbete. Han har genom sina trägna, omfattande forskningar öppnat flera nya utsigter inom vår historia, likasom han uppställt nya åsigter, lemnat anvisning å nya forskningskällor och rättat åtskilliga misstag. Man kan icke i allo dela hans åsigter; man kan vara af skiljaktig mening i afseende å resultaten af hans forskningar; man kan erkänna, att dessa resultat blifvit genom senare ännu noggrannare och mera omfattande forskningar i vissa delar beriktigade — men det vore i hög grad orättvist att icke erkänna det myckna förtjenstfulla i hvad Fryxell genom sina forskningar verkat och huru han i rätt många fall varit en vägvisare för senare forskare.

Hans stora, oförgätliga förtjenst att egentligen hafva varit den förste, som gjort svenska historien i mera omfattande bemärkelse populär, är mera allmänt erkänd; men man bör härvid icke glömma, att han hellre äfventyrade denna popularitet, än att icke uttala sin öfvertygelse i strid mot ditills rådande meningar och ehuru han väl insåg att han härigenom skulle från flera håll ådraga sig klander. Det är denna omutliga sanningskärlek, denna aldrig svigtande föresats att af inga slags undseenden låta afhålla sig från uttalandet af hvad, enligt hans öfvertygelse, var sannt och rätt, som ger ett så högt värde åt Fryxells författarskap, så väl som åt hans personlighet. Man kan möjligen i vissa fall vara af olika mening med honom om hvad här verkligen är det sanna och rätta; men man kan ej annat än egna honom sin odelade aktning för det han öppet och utan tvekan uttalat sin öfvertygelse, om den ock aldrig så mycket afveke från hvad han väl kunnat antaga vara flertalets.

Med mycket intresse läser man vidare i hans »Historias historia» skildringen af huru han arbetat och huru kärt sjelfva arbetet för honom blifvit. »Mitt arbete», skrifver han, »har blifvit mitt allt. I detsamma har hela min personlighet ingått, uppgått, kännande sig mer och mer lefva endast för, genom och i detsamma. Sällheten af ett kärleksfullt vän-, familj- och slägtlif är det enda band, som ännu håller mig kvar vid det närvarande. Glädjen af att vid mina älskades sida hvarje aftonstund offra ett par timmar åt läsandet och betraktandet af snillets, konstens och det ädla hjertats skapelser och af mensklighetens politiska, vetenskapliga och sociala framsteg; se der min enda närmare beröring med verkligheten; se der det paradiset, i hvilket jag hvarje qväll glad inträder och vederqvicker hjertat genom inandandet af en kärleksfull verklighets varma lifsluft. Allt annat intresse för verk-

samhet, nöjen, utmärkelser, bekantskaper, har blifvit uppslukadt af och försvunnit i intresset för historien.»

Det öfriga i det nu utgifna arbetet upptages af skildringar utaf Fryxells skriftställerit efter 1854, hans författarskap i allmänhet, hans praktiska verksamhet samt hans sista lefnadsår och död — allesamman utgörande särskilda drag i framställningen af en bild, som i sin helhet framstår så älsklig, tecknad af en kärleksfull hand, medan hvar och en, som närmare känt teckningens föremål, kan intyga dess sanning.

Bm.

27. Bref från Finland.

I.

— — — »Edert Fredrika Bremer-Förbund» har här i Finland gifvit uttryck åt tankar, som väl länge närts, men icke kunnat förverkligas i våra små förhållanden. Välkommet var därför det uttalande af eder i broschyrform öfver en af de främsta af Förbundets uppgifter Tilltalad af det i broschyren angifna praktiska målet: »Yrkes- och studiestipendier för flickor, i syfte att bereda dem tillfälle till sjelfförsörjning», blef det mig nu en kär önskan att se denna idé realiserad äfven hos oss. Jag tog mig därför friheten att införa ett sammandrag af broschyren i våra tidningar, för att väcka intresse för frågan. Intresset har icke heller uteblifvit, ty några privata möten hafva sedan behandlat saken, och ett förslag till stadgar för bildande af en stipendiefond är redan under granskning.

I förhoppning, att det vore af intresse för er, har jag velat meddela, att således också hos oss en ringa början blifvit gjord, ett steg taget i Fredrika-Bremer-förbundets anda.»

Så långt brefskrifverskan. De nämnda mötena hafva haft till resultat, att en varmt och väl skrifven inbjudning till

bildande af en förening för ändamålet utgått, undertecknad af ej mindre än 32 framstående personer i Helsingfors, qvinnor och män. Så finner man der namn äfven i Sverige så kända och uppburna, som Estlander, man och hustru, Cygnæus, Hertzberg, Lagus, Rosina Heikel, Stenbäck, Rönnbäck m. fl.

Den blifvande föreningen skall benämnas *Konkordia, förbund för kvinnostipendier*.

Förslag till stadgar är redan tryckt.¹⁾

För oss är det en stor glädje om vi genom den i brevet omnämnda skriften (Fredrika Bremer-Förbundets meddelanden N:o 3) kunnat bidraga att i det forna systerlandet väcka tanken på behofvet af yrkes- och studiestipendier för qvinnor, likasom å andra sidan det bör vara ett godt föredöme för oss svenskar att se, med hvilket nit saken omfattats i Finland.

¹⁾ Af detta förslag lyda § 1—6 som följer:

§ 1. Förbundet har till ändamål att genom stipendier understöda unga kvinnor, som till sjelfförvärf önska skaffa sig härför nödiga kunskaper och färdigheter.

§ 2. Medlem i förbundet är hvarje välaktad man eller qvinna i landet, hvilken antingen erlagt i afgift minst 30 mark i ett för allt eller förbundet sig att erlægga minst 40 mark i poster af 2 eller 4 mark om året. Dessutom kunna frivilliga bidrag erläggas.

§ 3. Årsafgifterna uppbäras årligen före den 15 Mars, och må den, som icke erlagt stadgad årsavgift, icke å årsmöte utöfva rösträtt.

§ 4. Af de inflytande medlen bildas, efter afdrag af förvaltningskostnaderna, en fond. Så snart denna med ränta på ränta vuxit till 100,000 mark, skall 4 % derå anslås till stipendier. Återstoden af räntan, jämte framgent inflytande medel och möjliga gåfvor, användes till bildande af en ny fond till dess denna vuxit till 100,000 mark o. s. v.

§ 5. De för ändamålet anslagna medlen fördelas å årsmöte i stipendier från 200 till 1,000 mark eller derutöfver.

§ 6. Om gåfvor och donationer i ofvan angifvet syfte skulle tillfalla förbundet, förvaltas och användas de i enlighet med gifvarens bestämmelse. Skulle närmare bestämmingar rörande förvaltningen af förbundet tillfallen gåfva eller donation saknas, gälla dessa stadgar i tillämpliga delar.

28. Från fristunder i familjebiblioteket.

4.

Något om uppfostran, hushållning och hemseder på 1500-talet, efter gamle grefve Per Brahes *Œconomia*, eller hushållslära för ungt adelsfolk, skrifven anno 1581. Tryckt på Wisingsborg, anno Chr. M.DC.LXXII.

» — — — Therföre är thetta Werck eenfaldeligen och stackot begriipit/ at the som wele wetat/ och dock icke hafva Lust mycket till at läsa/ måge tå snart kunna löpat igenom och thes bättre behållat. . . . Förbättre hoo som will och kan.»

*Inledningen till Per Brahes Œconomia.*¹⁾

Så stor glädje som goda föräldrar hafva öfver deras barn när de väl må, äro lydige, tuktige, fromme och gudfruktige, så stor är ock sorgen, när de blifva olydiga, otuktiga, sjelfsvåldiga m. m. . . . Båda delarne stå mycket uti den första uppfödseln. *Unger nimmer och gammal håller*. För ty är intet vara ädel byrdig med mindre man ock der hos är väl uppfödd.

Den onde, d. ä. förtappelsens barn, äro som psalmisten säger vrång vise allt ifrån moderlifvet och vilja aldrig blifva bättre; men icke så de andra, utan som man lätt kan böja en qvist, som nyss upprunnit, alltså kan man böja ungdomen som barn ifrån det onda intill det goda med lärdom och aga. . . . Såsom poeten säger: *Qvo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu*²⁾. Och den regeln gäller lika så väl qvinkön som mankön: Skall det blifva något godt af så måste man redeligen begynna med dem. Ett agalöst barn varder

¹⁾ I de spridda anteckningar ur den gamla märkliga skriften, hvilka här fritt sammanförts, har man begagnat nutida skrifsätt, dock med bibehållande af vissa gammaldags uttryck och ordvändningar.

²⁾ Som de vänjas så blifva de.

såsom en otämd häst. Hafver du döttrar så bevar deras kropp och städ dem icke sjelfsvåld. När man tuktar sin son, be-dröfvar man sin ovän och gläder sina vänner.

Fast än menniskor komma syndfulla till verlden, kunna likväl många odygder fördölja sig hos dem medan de äro späda och unga. Ibland dessa äro likväl två de äldsta och förnämligaste samt af Gud minst lidna, nämligen satans högfärd och den kainske vreden eller bitterheten, hvilka, om de ej strax i begynnelsen borttagas, så följa dem alla andra odygder och synder efter. Derför skall man i tid förekomma dem och i deras ställe införa saktmodighet och kärlighet, hvilka bereda vägen för allehanda dygder, att de framdeles kunna söka och finna der herberge och rum. Och der efter, då åldern och vettet kunna växa med lärdom, tukt och förmaning, så måge de unga, alltsom kroppen och lemmanne taga till, också förkofras i fromhet, tukt och ädelige gode seder. Tiden, sättet och måttet för huru detta skall tillgå, lära gudfruktiga och förnumstiga föräldrar samt flitiga och trogna preceptores bäst af sig sjelfva finna, hvarför icke af nöden är att, hvad mycket unga små barn tillkommer, här något vidare derom orda.

Men de, som kommit till åren, från 12 eller 14 till 18 eller 20 år, må kunna läsa och skriva samt hafva lärt sin chatechismus. Ty gudfruktigheten är ungdomens högsta uppgift, hvaraf allena sedan föräldrarna beskåras glädje, och dem sjelfva alla goda gåfvor; gudsfruktan är foten och fundamentet till allt förstånd.

Hvad sedan qvinkönet tillkommer, så hälle man det till att lära och kunna allehanda konstiga och vackra gerningar, så ock under tiden att låta se, veta och lära att koka, baka, brygga, spinna, väfva och andra nyttiga »bohagsstycken», på det att när de framdeles sjelfva »skola sitta för bo» och få en hop ovetigt folk att göra med, måge de då sjelfva veta, lära och undervisa andra så till att beställt och görat som det

bör vara. Och eftersom jungfrulig prydnung icke allenast består uti dagligt smycke, rena och sköna kläder, som dem likväl godt anstå och som de böra hafva, utan mycket mera uti snällhet och fromhet samt tysta, blygsamma, tuktiga jungfruliga, skickliga, stadiga och allvarsamma later; så måste gudfruktigheten, kärleken och ödmjukhet emot föräldrar, med ljufligt och vänligt tal och umgänge med vänner och fränder och andra följas åt.

Mankönet bör deremot, sedan det kommit till ålder och vett nog att hafva lärt »theris catechismum & grammaticum» och lagt ifrån sig barnsliga later, lära sig småningom höfligen förhålla bland folk, så att intet groft eller ohöfviskt finnes i seder eller tal, åthäfvor eller gerningar, utan gudfruktighet, ödmjukhet och äresamhet, blandadt med tuktighet och stadighet. Är så tiden inne att tränga upp till någon mera fullkomlighet, som tjenar till vishet och förstånd, hvilket sker genom tre efterföljande medel, nämligen: Visa människors tal, nyttiga böckers läsning, och landsförfarenhet. Ty äro dessa tre genaste vägen till vett och förstånd. — — — — —

Hvar man måste lära känna sig sjelf och veta hvad hans *complexion* och natur kan fördraga: och det kan man någorlunda förmärka om man först aktar uppå hvartill man mest och stadigast hafver vilje och hug; sedan hur långt minnet och kroppens förmåga sträcka sig, och framdeles hur lyckan vill. Den som sålunda öfvar hvad naturen förlänat, han öfvergår lätt dem, som ej fått den gåfvan.

Hvad *memoriam* eller minnet angår, som göres så mycket behof och är alla tings trogna gömmarinna, så uppehålls hon och fostras bland annat af en god natur och helsosam *complexion*, en kraftig vilja, tempererad luft, klara och lustiga boningar, helsosam mat och dryck och god diet, samt laglig sömn, rekreation och hvila.

Bland de sju nyttiga kunskaper, som den unge mannen bör inhemta, nämnes äfven *musica*, på det honom icke måles åsneöron såsom det skedde Midas, den der dömde åsnan bättre hafva sungit än näktergalen; vidare *astronomi*, på det han må förutse och undvika hårde och onda *constellationes*, storm och oväder; så ock *medica* för att han må kunna känna igen påkommande sjukdomar och deremot använda dess *dieta*, hvilken är det bästa och tryggaste *medicamentum*.

Har man så fliteligen studerat af böcker och vise mäns tal, så må man väl ock något litet komma ihog, att mensklig natur är så skapad, att han icke alltid och stadigt kan eller vill umgås med lika saker, synnerligen det som något viktigt är, utan åstundar att öfva och förlusta sig uti de saker, som till lust och tidsfördrif tjenliga äro. Så säger Ovidius: *Qvod caret alterna requie, durable non est*. Här till räknas bland annat läsandet af någon poet eller andra höflige fabuler, ridande, skjutande, stenkastande, bollslag, strängspel, schacktaffel eller annat.

Äfven resor förordas som godt medel för sjelfuppfostran, blott att allt sker med förstånd. Att hafva mycket hört och intet aktat, mycket läst och litet behållit, vida farit och intet förfarit, ger föga heder. Har man lyssnat och lärt af godt folk och derpå blandat sig med löst och lättfärdigt sällskap, så förloras hvad man vunnit. Ordspråket säger: »blanda dig med guld så blir du lagd i skrin».

* * *

När tiden är förhanden, att giftermål bör ingås skall den unge mannen väl öfverväga sin egen ställning och hvad dertill hör. Han skall icke så mycket stå efter högre stånd, dejlighet och rikedomar, emedan sådant är naturligt och menskligt och snart kan försvinna; utan bör han fast mera se efter fromma och ärliga föräldrar och huru »personen» varit hållen

och uppfödd, och hurudant hennes umgänge plägar vara hemma med det dagliga husfolket. »Ty såsom olika par oxar, alltså komma olika och stridiga komplexioner sällan väl öfverens.» Höga krubbor tjena intet för låga hästar. Hvar hustrun gör mannen rik, är alltid kif och träta, och hvem som får en ond qvinna, han får en skorpion. Derför skall man söka till gud att kunna få ett rent och gudfruktigt äktenskap. Sedan förakte man heller icke föräldrars, slägts och vänners råd.

När man så vunnit hvad man ästundat, så är tid att tänka på hushållssaker, och se till huru man med gagn och nytta kan förestå sitt hus, sin hustru och sitt hemman.

* * *

Hvem som Gud hafver beskärt, vare sig man eller qvinna eller båda samfält, att ega och förestå barn eller folk, boskap eller hemman, det kallas bland allt folket hushåll. Och ehvad det är stort eller litet så länder det derhän, att derigenom sökes: »*hemfred, näring* och *bergning*».

Och att förmera och förbättra och hålla vid makt sina ägodelar, dertill kräfves vett och förnuft och derhos intet ringa omak och dagligt arbete.

Men det är med hushållet såsom med en eld, det förtärer sig sjelft om det ej får rätter omsorg och näring. — Rätteligen borde det vara så skickadt, att hvar husherre och husfru hölle sig till sitt stånd och ställde sitt hushåll derefter. Men då stånd och förmögenhet ej alltid följas åt, får man se mera efter hvad man till det mesta kan ega i en hopräknad summa till ränta och uppörd (inkomst) att lefva utaf, och sedan på det nogaste öfverväga och förslå hur högt årsens utgift och förtäring kan gå i förhållande härtill. Är inkomsten lika med utgiften, då står det hushållet redan på äfventyr; det gäller om lycka eller olycka. Men är inkomsten mindre än utgiften så är hushållet redan på fall, och råder man ej bot på det i

tid så blir det alldeles till intet. Börjar man så borga och låna så är det snart ute med hela släkten.

Sådant till att förekomma får ingen göra sig sjelf blind, tänkande: Gud föder oss väl. Nej man måste bruka sitt vett, summera och förslå allt det, som man kan tänka sig inflyta i hushållet, och ställa utgifterna derefter så att man icke sträcker foten längre än skinnfallen räcker. Dertill måste man samla något i förråd tills dyr tid kommer eller ålder, sot och sjukdom inbryter. Det är en ärlig menniska tungt och blygeligt att lita till en annan; och »är fast bättre sjelfver hafva, än syster bidja».

I fråga om sysselsättning i hemmet säges: handtverk äro icke annat än medel till den menige mans och fattiges föda och uppehälle, som icke höfves en adelsperson. Likväl finnes något som icke kunde vara förvitligt att bruka, särdeles för qvinspersoner: ullet och linet och annat som husets nödtorft kräfver. Icke heller husherren må undskylla sig, att han har intet annat att göra än att gå fåfång, dricka och dubbla. Vill han se sig väl om, flitigt se till sitt hus och hemman, tjenare och hästar, sköta om byggning, fiske, jagt, örter, åker, äng, m. m., samt, när han kan få rolighet dertill, skärpa sitt vett med goda böckers läsning, då skall han snart märka, att ehuru lång dagen kan vara, skall han likväl blifva stackogt nog.

* * *

Dock är icke mycket att hafva god ränta och inkomst och derhos något kunna förvärfva, när man intet också kan hålla sitt vid makt och bevarat, utan låta andra händer löpa derutöfver. Då äro inga skrin eller kistor, kamrar eller vist-hus eller fatebur så fulla, att de icke sålunda kunna förskingrade och tomma blifva. Bohaget har icke flere än två hjelpare mot alla sina fiender. Den första är vett och arbet-samhet med förstånd; den andra är sparsamhet, som vet när

man skall gifva och när man skall hålla igen. Förty håller man den för en vis och förständig man, eller qvinna, som veta lika väl spara och bevara som förvärfva. Onyttigt folk och öfverflödigt fruntimmer skall man icke hålla vid gården, särdeles de, som fåfänga och tjenstlösa vilja vara; icke heller hålle man många onyttiga hundar i gården.

*
*
*

En god hushållare må icke hålla många och »onödtorftiga» gästabud, men när gästabud skola hållas, må det ske öfverflödeligen, blott icke för menige man kräseligen, på det att den icke skall knorra och begära sådan spis alltid. Artig och vacker byggning höfves en herreman på det han må aktas och hållas för det han är; dock icke för mycket vid, stor begripen eller kostlig utöfver förmögenhet och höfva, ty eljest vill den byggningen vänta en annan och rikare herre. Derför skall hon hafva sin rätta proportion, höjden efter längden och bredden, ingången makelig (beqväm), rummen ställda efter förnuftigt behof, fatebur och annat inredning skickadt efter samma mått som byggningen, så att icke somt är för mycket kostbart och huset ser ut att vara i fåvitsko hopkommet.

Hästar, harnesk och värjor, med dem må en adelsman tyga sig så godt han kan och förmår; ty näst gudfruktighet, förnuft och mandom är sådant adelns egentliga prydnad.

Klädnad och dräkt må ock hafva sitt mått eftersom förmögenheten och tiden säger ifrån. Är det icke alltid så kosteligt med stickning, siden och sammet, så ligger derpå stundom icke håller stor vikt, blott det icke är gammalt och utslitet, utan nytt, rent och väl skuret.

I kung Eriks tid införde utlänningar ett lefnadssätt, mera furstligt än adligt och som detta rikets art icke kunde bära utan att det måste leda till dess förderf. För den skull

vore nu tid att sådant aflägga. Sverige hade så väl som andra riken i förrige tider haft sina *leges sumptuales* (öfverflödsförbud). Men då sådant nu vore gammalt och hos oss aflagdt, borde likväl herremän och fruar varda häremot varnade. För ty ingen skadligare odygd kan finnas uti hela bo-haget, som onyttigare och mera obemärkt kan förskingra än denne, hvilken ock har sin rot i den förnämligaste och största synden, som Gud för ingen del kan lida, nämligen högfärden. . . .

Af allt det sagda synes, att såsom ägodelar vilja med förnuft vara sammansamkade, så vilja de ock med vett och beskedlighet i rätt tid och till rätta tarf utgifna varda.

* * *

Såsom nu ingen menniska är skapad eller född till verlden för sin egen skuld utan för att ära Gud och gagna sin nästa, så får ock ingen ung adelsman vara så hemkär och bofiken, att han ju måste låta bruka sig vid hofvet, sitta i råd och rätt samt vara med i utfärd och andra resor. Derför måste tagas i ompröfning huru sådant med minst omak må tillgå, så att ej hans bortovaro saknas för mycket. Härtill fordras främst, att alla de ärenden, som en husfru eller husbonde måste hafva i hugen att betänka, blifva på taflof uppskrifna, hvaraf man strax utan qval och mycket betänkande kan sin nödtorfft så mycket bättre ihugkomma. Dernäst att, liksom smeden brukar tänger för att ej bränna sina händer, lägga arbetet på en god fogde.

Men tillsynesmän äro af tväggehanda slag. Den ena parten stille, illkloke och egennyttiga, det andra sällskapet enfaldigt, senfärdigt och försumligt. Säll den husbonde, som en god, trofast, nykter och trefven fogde finner.

Inom hus har fateburshustrun en motsvarande uppsigt. Hon har sina sysslor för sig, med allt det som qvinfolks gerning tillkommer. Så boskapsrykt och gift (att gifva

och rykta), spinna och väfva både ullen och linet till att kläda folket med, förbättra fateburen, hålla not och nät med, m. m. Vidare mälta, brygga, baka, skräda, koka, samt mjölkning, ystning och kärning efter som betet och årstiden är. Hon skall se till huru många pund smör man bör hafva efter hvar ko, och huru många pund ost efter får och getter. Desslikes bör hon se till att redeligen och väl tillstår i husen och med allehanda husens kärl och annat innandöme till behörningen, såsom är glasfönster, nycklar, dörrar, bord, bänkar, bänkekläde, stolar, sängar, dukar, bonar, taflor, dynor, hyender, dretter och annat sådant mera, samt hafva det under lås. Vidare skall hon så till vida hafva omsorg om utspisningen vid gården, att det rätt och väl tillgår och boskapen hvar efter sitt slag får tillbörlig rykt och skötsel. Hon skall låta så hampa och lin, kålfrö och annat sådant samt låta ryktat och höstat. Sammalunda bör fateburshustrun hafva akt med bakerskor, bryggerskor, stugukonan, mjölkedejan och ladugårdsfolk, så att intet arbetshjon finnes i gården, som icke vet sin särdeles dags-syssla, och så att hon håller qvinfolken i tukt och aga vid hvar sin gerning o. s. v.

* * *

Men hemma eller borta har den svenske herremannen vissa pligter, som honom åligger och hvilka borde fattas i en tänkeskrift. Så må han ingen dag låta gå utan att hafva tjent Gud och sett till hvad som kan komma det menige bästa, öfverheten eller fäderneslandet, hustru och barn, husfolk, förvandter och andra nödortfuga människor till gagn. Der näst kommer att stå hus och hem väl för, rätt uppföda barn och husfolk med lärdom, tukt och goda seder; icke alltid vara otålig, knorrig och olåten, ilskig, harmgirig, så att man icke gör sig till björn och lejon i sitt eget hus, utan går det före med eget exempel, så att det deraf kan blifva i allo måtto

förbättradt. Vidare må han vara rättvis i allt och hafva vänligt umgänge så mycket möjligt är med alle man.

För det fjerde skall han hålla rustning, hästar och tjenare redo till riksens tjenst.

För det femte skall en adelsperson vara idug och arbetsam, utan girighet, samt utan slöseri hjälpa den fattige efter sin förmåga.

För det sjette, när icke sysslor, herretjenst eller sällskap hindra, öfva och hvässa sitt förstånd med goda böckers, besynnerligen de gamle chronicors och historiers läsning.

För det sjunde må han tänka i sin välmakt på att en gång sluta sitt lif samt, Gudi till tack, sig sjelf till ärlig åminnelse, tänka på kyrkor, hospitaler, tjenare och tjenstfolk, slägt och förvandter, synnerligast sina arfvingar, att de måtte veta hvar sin del, så att de dess mindre orsak hafva till att träta. — — — —

Men »summan och ändelykten både på begynnelsen och beslutet,» det är att lefva och dö, Gudi till lof och ära.

29. Stiftandet af föreningen för gift qvinnas eganderätt.

Det är ofta svårt att uppleta det yttersta ursprunget till institutioner, hvilka under många år arbetat för sitt ändamål, och derunder utbytt mer än en af sina ledare mot nya, samt inför offentligheten erhållit olika målsmän. Så med ofvannämnda förening. I den öfversigt af arbetet på den svenska qvinnans framåtskridande, hvarmed Fredrika Bremer förbundets konstituerande möte inleddes, nämndes bland stiftarne af föreningen för gift qvinnas eganderätt främst en person, hvilken sedermera anmärkte, att i hennes ställe borde stått L. J. Hierta. Då den nämnda öfversigten kort derefter trycktes i Dagbladet, iaktogs denna anmärkning så till vida, att »familjen Hierta» nämndes i främsta rummet. Då sedermera öfversigten intogs så väl i Tidskrift f. Hemmet som i Fredrika Bremer-Förbundets meddelanden n:o 1, blefvo, genom ett olyckligt förbiseende

af korrekturläsaren, orden »familjen Hierta» utlemnade. Detta misstag, för hvilket vi här uttala vår uppriktiga ledsnad, har föranledt oss att närmare utforska föreningens första uppkomst, och meddela vi här resultatet af dessa efterforskningar.

År 1869 gjorde några ledande damer i England skriftliga förfrågningar rörande den svenska kvinnans sociala ställning. Frågorna besvarades och i utbyte erhöles, bland öfriga skrifter rörande kvinnofrågan i allmänhet, äfven meddelanden om den engelska föreningen för gift kvinnas eganderätt, hvilka af emottagaren studerades med så mycket mera intresse, som hon nyligen varit i tillfälle att iakttaga orättvisan och skefheten af den svenska kvinnans ställning i nämnda afseende. Ungefär samtidigt gjorde en annan svensk ung dam en resa till England och hemförde derifrån ett starkt intryck af det der pågående arbetet för kvinnans framåtskridande. Vid den snart derefter sammanträdande riksdagen hade L. J. Hierta i andra kammaren och J. A. Hazelius i den första beslutat afgifva motioner om en reform af lagen rörande gift kvinnas rätt. Genom de ofvannämnda båda damerna anskaffades nödiga uppgifter rörande samma frågas behandling i England; sjelfva blefvo de härigenom sporrade att formligen studera den svenska äktenskapslagen; genom dem väcktes andra tänkande kvinnor till intresse för saken; några frisinnade män slöto sig till den lilla kretsen, och under ett par år verkades i tysthet för saken genom samlande af uppgifter angående äktenskapslagarna i utlandet, utgifvande af ströskrifter, införande af uppsatser i tidningar och tidskrifter m. m. De ofvannämnda motionerna förkastades af lagutskottet och riksdagen, men då 1873 W. Walldén ånyo inom andra kammaren väckt förslag i samma fråga, beslöts att söka sprida intresse för densamma inom vidare kretsar. En inbjudning utfärdades, dock endast på privat väg, till ett hundratal personer att samlas hos enskild person för att bilda en *Förening för gift kvinnas eganderätt*, men innan denna hunnit konstituera sig hade en af inbjudarne, L. J. Hierta aflidit. Hans dotter, Fru Lind af Hageby intog faderns plats. De öfriga inbjudarne voro: Fruarna Limmell, Wallenberg, Sohlman och Ankarsvärd, Fröken Anna Hierta, General-Direktör Almquist och Byråchefen Limmell. Då vid diskussion af stadgarna beslut fattades, att styrelsen skulle utgöras af 9 ledamöter, invaldes till styrelseledamot, jemte de 8 inbjudarna, Frih. O. Stackelberg. General-Direktör Almquist utsågs till ordförande och kvarstod som sådan till 1877, hvarefter påföljande år hans plats intogs af den nuvarande ordf. Professor Gylden.

Styrelsens ursprungliga personal har i flera andra fall vexlat; men dess sekreterare är fortfarande likasom från början Fru Ellen Ankarsvärd.

Vi hafva ej här för afsigt att teckna föreningens historik, hvilken läses bäst i dess egna förhandlingar, ¹⁾ af hvilka sista numret är särdeles rikhaltigt genom det der införda intressanta föredraget af Fröken Ellen Key. För oss må det här vara nog att i korthet hafva uppvisat föreningens ursprung och upplyst om hvilka som voro dess egentliga stiftare.

30. Flickskolan inför riksdagen.

Af de i föregående häfte nämnda riksdagsmotionerna har den om förhöjning af anslaget till högre elementarskolor för flickor afslagits af kamrarne; den om en utredning rörande skolornas undervisning och dess resultat blef deremot beviljad med tillägg af en anhållan, att den påkallade utredningen måtte för nästa riksdag framläggas. Hr Borgs motion om tillträde för flickor till statens elementarskolors högsta klasser afslogs.

Den kgl. propositionen, på grund af petition från föreståndaren för Lyceum för flickor, att lärare, kompetenta att sköta kollega- och högre läraretjänster i statens skolor, måtte få beräkna s. k. lönetur under den tid de tjenstgöra i flickskolor, afslogs äfven så väl af utskottet som kamrarne, det senare efter en liflig debatt. Ur denna meddela vi här efter Sthlms Dagblads referat två anföranden af de mest kompetenta talarne, båda f. d. ecklesiastikministrar, Hr F. F. Carlsson för propositionen, samt Hr Wennerberg emot densamma.

Hr *F. F. Carlsson*: K. M:ts framställning i denna punkt synes mig både ofarlig, gagnelig och välbetänkt. Det är uppenbart, att en skola helst bör hafva fast anställda lärare, hvilka äfven utom de egentliga lektionstimmarna egna skolan sitt arbete, och detta kan man knappast vänta af timlärare. Åt enskilda läroverk för manlig ungdom beviljades redan för 10 år sedan den förmån, som nu är i fråga stäld för de qvinliga, det gäller om den nu skall förnekas dem. Erfarenheten har visat, att dessa högre qvinliga läroverk under nuvarande förhållanden uteslutande måste använda timlärare, hvilka hafva sin hufvudsakliga tjenstgöring på annat håll och alltså ej äro i tillfälle att undervisa på de tider skolans väl fordrar; följdén häraf

¹⁾ I bokhandeln finnas tillgängliga: »*Om den gifta qvinnans eganderätt*» hft. 1—10 samt i ny följd hft. 1 och 2.

har blifvit att för vissa dagar svårare ämnen måst på ett olämpligt sätt sammanhopas, och sådan ojemnhet leder lätt till öfveransträngning. Det är af detta skäl den ansökan gjorts, som är grund till den k. propositionen. Och K. M:t har i sin proposition gjort den inskränknigen, att förmånen endast skall gälla fullständiga läroverk med dimissionsrätt. Detta borde väl ej kunna innebära någon fara, men emellertid har den farhåga uppstått, att det skulle kunna lända till förfång för lärarinnorna. Häremot förekommer nu, att de befattningar det gäller redan innehafvas af manliga timlärare, och om dessa ersättas med fasta kan det väl ej vara några lärarinnor till olägenhet. Utskottet talar om, att arbetsmetoden är olika i manliga och qvinliga läroverk, och det är nog sant, men en väsentlig likhet betingas ju alltid af den gemensamma afgangsexamen. Då nu frågan i sjelfva verket ej är af stor omfattning, men är vigtig för de läroverk det egentligen gäller, då ehuru visserligen i qvinliga läroverk qvinliga lärare böra bilda flertalet, men en sammansättning dock af flera skäl är önskvärd, och då skolans väl bör sättas framför öfverdrifna farhågor, synes det mig som gjorde kammaren bäst i att bifalla K. M:ts proposition.

Hr *Wennerberg*: Det har sagts från statsrådsbanken, att denna fråga är både liten och stor. Ja, den är liten till sin anledning, men stor genom det mål, dit den konsekvent för. Anledningen är en skrifvelse från en enskild skolföreståndare, det är inte alls fråga om att fylla ett länge känt behof, ty det fins bara två skolor som förslaget berör, och det märkvärdiga är att, medan den ena inlemnat en petition, som föranledt en k. proposition, har den andra i saken intet åtgjort. Statsutskottet har, utan att betrakta frågan särdeles vidlyftigt, dock vidrört de två synpunkter, som tyckas mig företrädesvis vara att beakta. Den förra synpunkten, angående lämpligheten af att använda manliga lärare i flickskolor, lemnar jag derhän, det är den andra som är för mig bestämmande. Utskottet säger: »i det senare hänseendet åter bör tagas i betraktande, att den ifrågakända förmånen för manliga lärare vid skolor för qvinlig ungdom kan komma att medföra ökad svårighet för lärarinnor att vid sådana läroverk finna anställning och befordran, i följd hvaraf, då qvinnor icke kunna erhålla ordinarie lärarebefattningar vid statens läroverk för manlig ungdom, tillträdet till ett af de verksamhetsfält, som nu står dem öppet, skulle kunna i någon mån, om ej helt och hållet, äfventyras.»

Det är häruppå vigten ligger, och kammaren torde ursäkta, att jag, som ej nu yttrar mig af något hastigt påkommet intresse, utan talar i ett ämne, som sedan 10 år legat mig om hjertat, något vill motivera min åsigt. Jag anser icke det k. förslaget af behof påkalladt, då endast 2 skolor känt de öfverklagade svårigheterna. Och äfven om ej så vore, skulle jag finna tidpunkten för förslaget illa vald, alldenstund riksdagen knappt kan bifalla detsamma, så länge

de qvinliga läroverkens ställning är så oviss, att möjligheten af framtida anslag från riksdagens sida är beroende af en komité, som tillsatts att undersöka dessa skolor. Vid sådant förhållande är det väl klokare att icke fatta något beslut af denna art.

Förslagets nytta för läroverken synes mig högeligen tvifvelaktig. Ty när man använder timplärare — och låter detta sig göra i den ena skolan, bör det väl kunna gå för sig äfven i den andra — uppsökes han naturligen bland hufvudstadens mer kända och kunniga lärare, men göres platsen fast, får man nöja sig med en ung nybörjare. Och man skall snart finna, att det var mera fördel med en van timplärare än en ung, ovan, fast lärare. Jag finner vidare förslaget orättvist. Man sträfvar efter jemlikhet, men åsigterna äro besynnerliga, när det kallas likställighet att man låter mannen, som redan har rätt till alla platser vid manliga läroverk, få den äfven vid qvinliga, medan qvinnan, som icke har någon rätt till plats vid de manliga, nu skulle kringskäras äfven i den lilla rätt hon har. Jag kan visserligen ej påstå, att förbud finnes för qvinna att tjenstgöra vid manligt läroverk, men faktiskt har dock ingen erhållit fast plats vid något sådant.

Om nu riksdagen lemnar sitt bifall till den k. propositionen, så inträffar det, att medan blott en qvinna fins som är kompetent till dessa platser, komma de nog att sökas af många män, som lockas af den angenämare och lindrigare undervisningen. Då komma antagligen inga qvinnor att vidare gå den banan, eller ock äro, när de fullgjort sina kunskapsprof, alla platser besatta. Och härmed är jag inne på mitt slutargument. Hela den kungl. framställningen innebär ett försök — eller rättare sagdt ett sätt att omintetgöra meningen med riksdagens tidigare beslut, ty riksdagen har ej beviljat några anslag, bara för att en del unga damer skulle ta examen, utan för att öppna qvinnan en möjlighet att sjelf förtjena sitt bröd. Det är detta som nu — enligt min åsigt — så väsentligt hotas. Många qvinnor hafva eguat sig åt undervisning äfven på högre stadier och fyllt sin pligt bra. Skola de nu af männen utträngas från de fasta platserna och bli timplärorinnor, ja, då är alltsammans omkastadt. Man kan mot mig åberopa Tyskland, som mest använder manliga lärare, men det återstår att höra, att dess flickskolor stå högre än våra. Jag önskar för min del att platserna hos oss företrädesvis må besättas med qvinnor, men bifalla vi k. propositionen, kommer helt visst motsatsen att inträffa. I öfverensstämmelse med hvad jag flere gånger yttrat, och helt och hållet nitisk för att man ej må beröfva den qvinliga ungdomen något af hvad den har rätt att hoppas, kan jag ej annat än motsätta mig den k. propositionen och yrka bifall till utskottets förslag.